

Краткое изложение «Рамаяны»

Рамаяна, книга 1, глава 1

श्रीमद्वाल्मीकीयरामायणे बालकाण्डे प्रथमः सर्गः ॥

vālmīki *m* – имя *собств.* Вальмики, автор Рамаяны;
kāṇḍa *m, n* – часть, раздел;

तपःस्वाध्यायनिरतं तपस्वी वाग्विदां वरम् ।

नारदं परिप्रच्छ वाल्मीकिर्मुनिपुङ्गवम् ॥ १ ॥

nirata (*p.p. om ni√ram*) – довольный; занятый, преданный, посвященный;
nārada *m* – имя *собств.* божественный мудрец Нарада;
pari√pracch VI P. – расспрашивать;

को न्वस्मिन्साम्प्रतं लोके गुणवान्कश्च वीर्यवान् ।

धर्मज्ञश्च कृतज्ञश्च सत्यवाक्यो दृढव्रतः ॥ २ ॥

sāmpratam *adv.* – сейчас, теперь;
kṛtajña – благодарный, признательный; знающий что правильно, знаток правильного поведения;
dṛḍha – сильный, крепкий, плотный; стойкий, непоколебимый;

चारित्र्येण च को युक्तः सर्वभूतेषु को हितः ।

विद्वान्कः कः समर्थश्च कश्चैकप्रियदर्शनः ॥ ३ ॥

cāritra *n* – хорошее поведение;
hita (*p.p. om √dhā*) – порядочный, благоприятный, полезный, хороший, добрый; *n* добро, благо;
samartha – способный, годный; соответствующий; сильный, могучий;

आत्मवान्को जितक्रोधो द्युतिमान्कोऽनसूयकः ।

कस्य बिभ्यति देवाश्च जातरोषस्य संयुगे ॥ ४ ॥

ātmavant – владеющий собой, благоразумный;
anasūya – безропотный;
roṣa *m* – гнев;
saṃyuga *n* – соединение, союз; сражение, битва;

एतदिच्छाम्यहं श्रोतुं परं कौतूहलं हि मे ।

महर्षे त्वं समर्थोऽसि ज्ञातुमेवंविधं नरम् ॥ ५ ॥

kautūhala *n* – желание, охота, любопытство;
evamvidha – такой, подобный;

श्रुत्वा चैतच्चिलोकज्ञो वाल्मीकेर्नारदो वचः ।

श्रूयतामिति चामन्त्र्य प्रहृष्टो वाक्यमब्रवीत् ॥ ६ ॥

ā√mantraya (*den. om mantra*) – начинать говорить с к.-л., приглашать, прощаться;

बहवो दुर्लभाश्चैव ये त्वया कीर्तिता गुणाः ।

मुने वक्ष्याम्यहं बुद्धा तैर्युक्तः श्रूयतां नरः ॥ ७ ॥

√kīrtaya (*den. P. om kīrti, p.p. kīrtita*) – восхвалять, упоминать, называть, считать;

इक्ष्वाकुवंशप्रभवो रामो नाम जनैः श्रुतः ।

नियतात्मा महावीर्यो द्युतिमान्द्युतिमान्वशी ॥ ८ ॥

ikṣvāku *m* – имя *собств.* царь Икшваку;

prabhava *m* - происхождение, причина, начало; -*prabhava* происходящий
niyatātman (niyata-ātman) - обуздывающий себя;
vaśin - обладающий властью, владеющий собой, послушный; *m* владыка, повелитель;

बुद्धिमान्नीतिमान्वाग्मी श्रीमाञ्छुनिवर्हणः ।

विपुलांसो महाबाहुः कम्बुग्रीवो महाहनुः ॥ ९ ॥

nītimant – умеющий себя вести, обладающий жизненной мудростью, опытный в политике;
vāgmin – красноречивый;
nibarhaṇa – уничтожающий, изгоняющий;
aṃsa *m* - плечо;
kambu *m* - раковина;
hanu *f* - челюсть;

महोरस्को महेष्वासो गूढजवुररिन्दमः ।

आजानुबाहुः सुशिराः सुललाटः सुविक्रमः ॥ १० ॥

uras *n* - грудь;
iṣvāsa *m* - лук; стрелок из лука;
jātru *m pl.* - ключицы;
arindama (ariṇdama) – укрощающий врагов;
jānu *m, n* - колено;
lalāṭa *n* - лоб;
vikrama *m* - доблесть; мужество; героизм; сила; шаг, поступь;

समः समविभक्ताङ्गः स्निग्धवर्णः प्रतापवान् ।

पीनवक्षा विशालाक्षो लक्ष्मीवाञ्छुभलक्षणः ॥ ११ ॥

sama - равный, одинаковый;
vibhakta (p.p. om vi√bhaj) – распределенный, разделенный;
snigdha (p.p. om √snih) - маслянистый, нежный, клейкий, жирный, густой; любящий, дружеский, ласковый, мягкий;
snigdhaṇa – блестящий, лоснящийся;
pratāpavant - величественный; известный, знаменитый;
pīna (p.p. om √ruai) – толстый, упитанный;
vakṣas *n* - грудь;
viśāla - беспредельный, огромный; растянутый
lakṣmīvant – счастливый, красивый, прекрасный, богатый;
śubhalakṣaṇa - отмеченный благоприятными признаками;

धर्मज्ञः सत्यसन्धश्च प्रजानां च हिते रतः ।

यशस्वी ज्ञानसम्पन्नः शुचिर्वश्यः समाधिमान् ॥ १२ ॥

satyasandha (-saṃdha) верный правде, верный данному слову;
vaśya – подвластный, покорный, послушный;
samādhimant – внимательный, благоговейный, погруженный в сосредоточение; набожный, благочестивый;

प्रजापतिसमः श्रीमान् धाता रिपुनिषूदनः ।

रक्षिता जीवलोकस्य धर्मस्य परिरक्षिता ॥ १३ ॥

prajāpati *m* – имя *собств.* Владыка созданий, эпитет Брахмы;
dhātar *m* основатель, создатель, хранитель; Творец (*эпитет Брахмы*);
ripu *m* - враг;
niṣūdana *m* - убийца, победитель;
jīvaloka *m* – мир живых, живые существа, люди;

रक्षिता स्वस्य धर्मस्य स्वजनस्य च रक्षिता ।

वेदवेदाङ्गतत्त्वज्ञो धनुर्वेदे च निष्ठितः ॥ १४ ॥

dhanurveda *m* – военное искусство, трактат-дополнение к Яджурведе;
niṣṭhita – опытный, сведующий в ч.-л. (+Loc.);

सर्वशास्त्रार्थतत्त्वज्ञो स्मृतिमान् प्रतिभानवान् ।

सर्वलोकप्रियः साधुरदीनात्मा विचक्षणः ॥ १५ ॥

smṛtimant – обладающий хорошей памятью; основанный на законах;
pratibhānavant – талантливый, одаренный, проворный;
adīna – неунылый, веселый;
vicakṣaṇa – благоразумный, рассудительный; умный, мудрый;

सर्वदाभिगतः सद्भिः समुद्र इव सिन्धुभिः ।

आर्यः सर्वसमश्चैव सदैव प्रियदर्शनः ॥ १६ ॥

sindhu *f* – река;

स च सर्व गुणोपेतः कौसल्यानन्दवर्धनः ।

समुद्र इव गाम्भीर्ये धैर्येण हिमवानिव ॥ १७ ॥

kausalyā *f* – имя *собств.* старшая жена царя Дащаратхи, мать Рамы;
gāmbhīrya *n* – глубина, достоинство;
dhairya *n* – стойкость; серьезность
himavant *m* – имя *собств.* Гималаи;

विष्णुना सदृशो वीर्ये सोमवत्प्रियदर्शनः ।

कालाग्नि सदृशः क्रोधे क्षमया पृथिवीसमः ॥ १८ ॥

kālāgni *m* – огонь, который уничтожит мир в конце времён;
kṣamā *f* – умеренность; терпение, снисходительность, прощение;

धनदेन समस्त्यागे सत्ये धर्म इवापरः ।

तमेवंगुणसम्पन्नं रामं सत्यपराक्रमम् ॥ १९ ॥

dhanada *m* – имя *собств.* дающий дары, эпитет Куберы;
tyāga *m* – оставление, покидание; отказ, самопожертвование; раздача даров
dharma *m* – правило, закон, право; обязанность, долг; благочестие, праведность; *пот. pr.* Добродетель (божество);
arara – другой, нижний; западный;
parākrama *m* – могущество, мощь;

ज्येष्ठं ज्येष्ठगुणैर्युक्तं प्रियं दशरथसुतम् ।

प्रकृतीनां हितैर्युक्तं प्रकृतिप्रियकाम्यया ॥ २० ॥

daśaratha *m* – имя *собств.* царь Дащаратха, отец Рамы;
prakṛti *f* – природа; *pl.* подданные, граждане, министры;
priyakāmyā *f* – доброжелательность;

यौवराज्येन संयुक्तुम् ऐच्छत्प्रीत्या महीपतिः ।

तस्याभिषेकसम्भारान् दृष्ट्वा भार्याथ कैकेयी ॥ २१ ॥

yauvarājya *n* – сан наследника престола и соправителя;
saṃyuj VII U. – соединять, снабжать, сосредотачивать мысли; поместить;
abhiṣeka *m*, abhiṣecana *n* – окропление, помазание, посвящение;
saṃbhāra *m* – сборы, приготовление; имущество, богатство; множество;
kaikeyī *f* – имя *собств.* Кайкейи, третья жена Дащаратхи;

पूर्वं दत्तवरा देवी वरमेनमयाचत ।

विवासनञ्च रामस्य भरतस्याभिषेचनम् ॥ २२ ॥

dattavarā f – получившая в дар желанья (*Кайкейи спасла мужа от смерти и он когда-то пообещал выполнить два ее желанья*);

vyāc I U. – просить;

vivāsana n – изгнание;

bharata m – имя *собств.* Бхарата, сын Кайкейи и младший брат Бхараты;

स सत्यवचनाद्राजा धर्मपाशेन संयतः ।

विवासयामास सुतं रामं दशरथः प्रियम् ॥ २३ ॥

pāśa m – веревка, петля, сеть;

vi√vas I U. – удаляться, отправляться прочь;

स जगाम वनं वीरः प्रतिज्ञामनुपालयन् ।

पितुर्वचननिर्देशात् कैकेय्याः प्रियकारणात् ॥ २४ ॥

pratijñā f – согласие; обещание;

nirdeśa m – указание;

तं व्रजन्तं प्रियो भ्राता लक्ष्मणोऽनुजगाम ह ।

स्नेहाद्विनयसम्पन्नः सुमित्रानन्दवर्धनः ॥ २५ ॥

lakṣmaṇa m – имя *собств.* Лакшмана, брат Рамы;

vinaya m – поведение, воспитание; почтительность, вежливость; послушание, нравственность;

sumitrā f – имя *собств.* Сумитра, вторая жена Дащаратхи и мать Лакшманы;

भ्रातरं दयितो भ्रातुः सौभ्रात्रमनुदर्शयन् ।

रामस्य दयिता भार्या नित्यं प्राणसमा हिता ॥ २६ ॥

dayita – родной, любимый;

saubhrātra n – братская дружба;

जनकस्य कुले जाता देवमायेव निर्मिता ।

सर्वलक्षणसम्पन्ना नारीणामुत्तमा वधूः ॥ २७ ॥

janaka m – имя *собств.* Джанака, царь Митхилы и отец Ситы;

nir√mā (p.p. nirmita) II P., III Ā., IV Ā. – строить, создавать, творить;

lakṣaṇa m, n – знак, признак, примета, качество;

सीताप्यनुगता रामं शशिनं रोहिणी यथा ।

पौरैरनुगतो दूरं पित्रा दशरथेन च ॥ २८ ॥

rohiṇī f – имя *собств.* Рохини, любимая жена Сомы;

शृङ्गवेरपुरे सूतं गङ्गाकुले व्यसर्जयत् ।

गुहमासाद्य धर्मात्मा निषादाधिपतिं प्रियम् ॥ २९ ॥

śṛṅgavera m – имя *собств.* Щрингавера, название города;

sūta m – кучер, возница; сказитель;

ā√sādaya caus. – достигать;

niṣāda m – нишады племя, обитающее в горах Виндохья и занимающееся охотой и рыболовством;

गुहेन सहितो रामो लक्ष्मणेन च सीतया ।

ते वनेन वनङ्गत्वा नदीस्तीर्त्वा बहूदकाः ॥ ३० ॥

guha m – имя *собств.* Гуха, царь нишадов;

चित्रकूटमनुप्राप्य भरद्वाजस्य शासनात् ।

रम्यमावसथं कृत्वा रममाणा वने त्रयः ॥ ३१ ॥

citrakūṭa *m* – *имя собств.* Читракута, название горы;
bharadvāja *m* – *имя собств.* мудрец Бхарадваджа;
śāsana *n* – приказ, повеление; приглашение;
āvasatha *m* – жилище;

देवगन्धर्वसंकाशाः तत्र ते न्यवसन् सुखम् ।

चित्रकूटङ्गते रामे पुत्रशोकातुरस्तथा ॥ ३२ ॥

saṃkāśa – похожий на к.-л., одинаковый;
ātura – больной;

राजा दशरथस्वर्गं जगाम विलपन् सुतम् ।

गते तु तस्मिन्भरतो वसिष्ठप्रमुखैर्द्विजैः ॥ ३३ ॥

vi√lap I P. – сетовать, вопить, кричать; причитать, оплакивать, жаловаться, скорбеть;
vasiṣṭha *m* – *имя собств.* мудрец Васишта;
pramukha – обращенный лицом к к.-л., первый, главный, основной;

नियुज्यमानो राज्याय नैच्छत् राज्यं महाबलः ।

स जगाम वनं वीरो रामपादप्रसादकः ॥ ३४ ॥

ni√yuj VII U. – привязывать, направлять, поручать к.-л. что-л.;
prasādaka – добрый, успокаивающий, доставляющий радость, примиряющий;

गत्वा तु स महात्मानं रामं सत्यपराक्रमम् ।

अयाचच्छातरं रामम् आर्यभावपुरस्कृतः ॥ ३५ ॥

puras√kar VIII U. – дать преимущество, оказывать честь;
āryabhāva – имеющий благородный характер или поведение;

त्वमेव राजा धर्मज्ञ इति रामं वचोऽब्रवीत् ।

रामोऽपि परमोदारः सुमुखस्सुमहायशाः ॥ ३६ ॥

udāra *m* – возвышенный, благородный, прекрасный;

न चैच्छत्पितुरादेशाद्राज्यं रामो महाबलः ।

पादुके चास्य राज्याय न्यासं दत्त्वा पुनः पुनः ॥ ३७ ॥

ādeśa *m* – приказ, предсказание (будущего), наставление;
pādukā *f* – обувь, сандалия;
nyāsa *m* – оставление, опускание; след, отпечаток;

निवर्तयामास ततो भरतं भरताग्रजः ।

स काममनवाप्यैव रामपादावुपस्पृशन् ॥ ३८ ॥

agraja *m* – старший брат;

नन्दिग्रामेऽकरोद्राज्यं रामागमनकाङ्क्षया ।

गते तु भरते श्रीमान् सत्यसन्धो जितेन्द्रियः ॥ ३९ ॥

nandigrāma *m* – *имя собств.* Нандиграма, селение возле Айодхьи;
kāṅkṣā *f* – стремление, желание;

रामस्तु पुनरालक्ष्य नागरस्य जनस्य च ।

तत्रागमनमेकाग्रो दण्डकान् प्रविवेश ह ॥ ४० ॥

ā√lakṣ I Ā. – замечать, обнаруживать, видеть;

ekāgra – целеустремленный, внимательный, погруженный во ч.-л.;
daṇḍaka *m* – имя *собств.* лес Дандака;

प्रविश्य तु महारण्यं रामो राजीवलोचनः ।

विराधं राक्षसं हत्वा शरभङ्गं ददर्श ह ॥ ४१ ॥

virāḍha *m* – имя *собств.* ракшас Вирадха;
śarabhaṅga *m* – имя *собств.* риши Щарабханга;

सुतीक्ष्णं चाप्यगस्त्यं च अगस्त्यभ्रातरं तथा ।

अगस्त्यवचनाच्चैव जग्राहैन्द्रं शरासनम् ॥ ४२ ॥

sutīkṣṇa *m*, agastya – имя *собств.* риши Сутикшна и Агастья;
śarāsana *n* – лук;

खड्गञ्च परमप्रीतस्तूणौ चाक्षयसायकौ ।

वसतस्तस्य रामस्य वने वनचरैः सह ॥ ४३ ॥

khaḍga *m* – меч, кинжал;
tūṇa *m* – колчан;
akṣaya – вечный, неиссякаемый;
sāyaka *m, n* – стрела;

ऋषयोऽभ्यागमन्सर्वे वधायासुररक्षसाम् ।

स तेषां प्रतिशुश्राव राक्षसानां तदा वने ॥ ४४ ॥

pratiśru V U. – обещать кому-л. (Dat., Gen.) ч.-л. (Acc.);

प्रतिज्ञातश्च रामेण वधः संयति रक्षसाम् ।

ऋषीणामग्निकल्पानां दण्डकारण्यवासीनाम् ॥ ४५ ॥

saṃyat *f* – битва;
kalpa – способный, возможный, подобный;

तेन तत्रैव वसता जनस्थाननिवासिनी ।

विरूपिता शूर्पणखा राक्षसी कामरूपिणी ॥ ४६ ॥

janasthāna *n* – область леса Дандака;
virūpita – обезображенный, искаженный;
śūrpaṇakhā *f* – имя *собств.* Щурпанакха;

ततः शूर्पणखावाक्यादुद्युक्तान् सर्वराक्षसान् ।

खरं त्रिशिरसं चैव दूषणं चैव राक्षसम् ॥ ४७ ॥

udyukta (p.p. *om ud√yuj*) – готовый, взявшийся за ч.-л., предпринявший усилия, усердный;
khara, trīśiras, dūṣaṇa *m* – имя *собств.* имена ракшасов;

निजघान रणे रामस्तेषां चैव पदानुगान् ।

वने तस्मिन्निवसता जनस्थाननिवासिनाम् ॥ ४८ ॥

padānuga – следующий по пятам; *m* – спутник;

रक्षसां निहतान्यासन् सहस्राणि चतुर्दश ।

ततो ज्ञातिवधं श्रुत्वा रावणः क्रोधमूर्च्छितः ॥ ४९ ॥

jñāti *f* – родственники, родня;
gāvaṇa *m* – имя *собств.* ракшас Равана, царь Ланки;
mūrchita (p.p. *om √murch*) – сильный, наполненный ч.-л.;

सहायं वरयामास मारीचं नाम राक्षसम् ।

वार्यमाणः सुबहुशो मारीचेन स रावणः ॥५०॥

mārīca *m* – имя *собств.* ракшаса Марича;
√vāraya *caus.* – задерживать, удерживать;

न विरोधो बलवता क्षमो रावण तेन ते ।

अनादृत्य तु तद्वाक्यं रावणः कालचोदितः ॥५१॥

virodha *m* – ссора, спор, вражда;
kṣama – терпеливый, терпимый; сносный, возможный, способный;
ā√dar VI Ā. – заботиться, принимать во внимание, уважать;
√codaya *caus.* (p.p. codita) – побуждать, заставляя, торопить;

जगाम सहमारीचस्तस्याश्रमपदं तदा ।

तेन मायाविना दूरमपवाह्य नृपात्मजौ ॥५२॥

māyāvin *m* – обладающий чудесной силой; волшебник;

जहार भार्या रामस्य गृध्रं हत्वा जटायुषम् ।

गृध्रं च निहतं दृष्ट्वा हतां श्रुत्वा च मैथिलीम् ॥५३॥

grdhra *m* – коршун;
jaṭāyus *m* – имя *собств.* Джатаюс;
maithilī *f* – жительница Митхилы, эпитет Ситы;

राघवः शोकसंतप्तो विललापाकुलेन्द्रियः ।

ततस्तेनैव शोकेन गृध्रं दग्ध्वा जटायुषम् ॥५४॥

rāghava *m patron.* – потомок Рагху, эпитет Рамы;
ākula – смешанный, смущенный, озабоченный, обеспокоенный;

मार्गमाणो वने सीतां राक्षसं सन्ददर्श ह ।

कबन्धं नाम रूपेण विकृतं घोरदर्शनम् ॥५५॥

√mārgaya – искать;
kabandha *m* – имя *собств.* ракшас Кабандха;
vikṛta – искаженный; некрасивый, уродливый;

तं निहत्य महाबाहुर्ददाह स्वर्गतश्च सः ।

स चास्य कथयामास शबरीं धर्मचारिणीम् ॥५६॥

svargata – отправившийся на небо, умерший;
śabarī *f* – имя *собств.* отшельница Щабари;

श्रमणां धर्मनिपुणामभिगच्छेति राघव ।

सोऽभ्य गच्छन्महातेजाः शबरीं शत्रुसूदनः ॥५७॥

śramaṇa *m* – отшельник, аскет;
nīpuṇa – опытный, ловкий, способный, умелый;
sūdana – уничтожающий, убивающий;

शबर्या पूजितः सम्यग् रामो दशरथात्मजः ।

पम्पातीरे हनुमता सङ्गतो वानरेण ह ॥५८॥

samyak *adv.* – точно, верно, хорошо, совершенно, основательно;
pampā *f* – имя *собств.* река Пампа;
hanuman *m* – имя *собств.* Хануман;
vānara *m* – обезьяна;

हनुमद्वचनाच्चैव सुग्रीवेण समागतः ।

सुग्रीवाय च तत्सर्वं शंसद्रामो महाबलः ॥ ५९ ॥

sugrīva *m* – *имя собств.* царь обезьян Сугрива;

√śams I P. – рассказывать, сообщать; указывать; хвалить, восхвалять, славить;

आदितस्तद्यथावृत्तं सीतायाश्च विशेषतः ।

सुग्रीवश्चापि तत्सर्वं श्रुत्वा रामस्य वानरः ॥ ६० ॥

vṛtta *n* – случай; происшествие; событие;

चकार सख्यं रामेण प्रीतश्चैवाग्निसाक्षिकम् ।

ततो वानरराजेन वैरानुकथनं प्रति ॥ ६१ ॥

-sākṣika *m* – свидетель, очевидец;

vaira *n* – неприязнь, вражда;

anukathana *n* – разговор, рассказ;

रामायावेदितं सर्वं प्रणयाद्दुःखितेन च ।

प्रतिज्ञातञ्च रामेण तदा वालिवधं प्रति ॥ ६२ ॥

praṇaya *m* – расположение, любовь;

vālin (или bālin) *m* – *имя собств.* Валин, старший брат Сугривы;

वालिनश्च बलं तत्र कथयामास वानरः ।

सुग्रीवः शङ्कितश्चासीन्नित्यं वीर्येण राघवे ॥ ६३ ॥

śaṅkita – обеспокоенный, опасующийся;

राघवप्रत्ययार्थं तु दुन्दुभेः कायमुत्तमम् ।

दर्शयामास सुग्रीवः महापर्वतसन्निभम् ॥ ६४ ॥

pratyaya *m* – вера, доверие; убеждение, доказательство; испытание;

dundubhi *m* – *имя собств.* ракшас Дундубхи;

sannibha (saṁnibha) – похожий, подобный;

उत्स्मयित्वा महाबाहुः प्रेक्ष्य चास्ति महाबलः ।

पादाङ्गुष्ठेन चिक्षेप संपूर्णं दशयोजनम् ॥ ६५ ॥

ut√smi I Ā. – улыбнуться;

aṅguṣṭha *m* – большой палец; дюйм (ширина большого пальца);

yojana *n* – мера длины (примерно 17 км);

बिभेद च पुनस्तालान् सप्तैकेन महेषुणा ।

गिरि रसातलं चैव जनयन् प्रत्ययं तथा ॥ ६६ ॥

tāla *m* – всеерная пальма *Borassus flabeliformis*;

iṣu *m* – стрела;

rasātala *n* – подземное царство, ад;

ततः प्रीतमनास्तेन विश्वस्तस्स महाकपिः ।

किष्किन्धां रामसहितो जगाम च गुहां तदा ॥ ६७ ॥

kiṣkindhā *f* – *имя собств.* Кинкиндха, столица царя обезьян; пещера царя Валина;

ततोऽगर्जद्धरिवरः सुग्रीवो हेमपिङ्गलः ।

तेन नादेन महता निर्जगाम हरीश्वरः ॥ ६८ ॥

√garj I P. - реветь, рычать; громко кричать;
hari - желтый; зеленый; *m* лошадь, обезьяна; *m* *nom. pr.* Хари (эпитет богов, особ. Индры и Вишну);
piṅgala *m* – обезьяна;
nāda *m* - звук, шум; вой, рев, ржание;

अनुमान्य तदा तारां सुग्रीवेण समागतः ।

निजघान च तत्रैनं शरेणैकेन राघवः ॥ ६९ ॥

anu√man IV Ā. – соглашаться, разрешать; одобрять;
tārā *f* – имя *собств.* Тара, жена Валина; звезда;

ततः सुग्रीववचनाद्धत्वा वालिनमाहवे ।

सुग्रीवमेव तद्राज्ये राघवः प्रत्यपादयत् ॥ ७० ॥

āhava *m* – борьба, спор;
prati√pad IV Ā. - получать обратно, достигать, понимать; соглашаться;

स च सर्वान् समानीय वानरान् वानरर्षभः ।

दिशः प्रस्थापयामास दिदृक्षुर्जनकात्मजाम् ॥ ७१ ॥

ततो गृध्रस्य वचनात् संपातेर्हनुमान् बली ।

शतयोजनविस्तीर्णं पुष्टुवे लवणार्णवम् ॥ ७२ ॥

sampāti *m* – имя *собств.* коршун Сампати, старший брат Джатаюса;
√plu I Ā. - прыгать; плавать;
lavaṇa – соленый;

तत्र लङ्कां समासाद्य पुरीं रावणपालिताम् ।

ददर्श सीतां ध्यायन्तीम् अशोकवनिकां गताम् ॥ ७३ ॥

laṅkā *f* - имя *собств.* Ланка, остров Шри-Ланка (Цейлон);
aśoka *m* - дерево *Jonesia Asoka* (или *Saraca Asoka*) с красными цветами;
vanikā *f* – лесок, роща;

निवेदयित्वाभिज्ञानं प्रवृत्तिं विनिवेद्य च ।

समाश्वास्य च वैदेहीं मर्दयामास तोरणम् ॥ ७४ ॥

abhijñāna *n* - узнавание, знак узнавания, примета;
pravṛtti *f* - движение, действие, деятельность; развитие; побуждение, происхождение;
sam-ā√śvas - II P. отдыхать, успокаиваться;
vaidehī *f* - имя *собств.* жительница Видехи, эпитет Ситы;
√mard IX P. – уничтожать, убивать, давить;
toraṇa *n* – арка; дверной проем, ворота;

पञ्च सेनाग्रगान् हत्वा सप्त मन्त्रिसुतानपि ।

शूरमक्षं च निषिष्य ग्रहणं समुपागमत् ॥ ७५ ॥

mantrin *m* - министр, советник;
akṣa *m* - имя *собств.* Акша, сын Раваны;
niṣ√piś IX P. – раздробить, разрушить, уничтожить;

अस्त्रेणोन्मुक्तमात्मानं ज्ञात्वा पैतामहाद् वरात् ।

मर्षयन्नाक्षसान्वीरो यन्त्रिणस्तान्यदृच्छया ॥ ७६ ॥

astra *m, n* – оружие;
pitāmaha *m* - дед (по отцу); прародитель; эпитет Брахмы
√marṣ IV U. - терпеть, забывать, позволять, допускать;
yantra *n* - сбруя, путы, оковы; приспособление, амулет, магический рисунок;

yadṛcchā f - случай;

ततो दग्ध्वा पुरीं लङ्कामृते सीतां च मैथिलीम् ।

रामाय प्रियमाख्यातुं पुनरायान्महाकपिः ॥ ७७ ॥

ṛte - за исключением, кроме, без (+Acc., Abl.)

सोऽभिगम्य महात्मानं कृत्वा रामं प्रदक्षिणम् ।

न्यवेदयदमेयात्मा दृष्ट्वा सीतेति तत्त्वतः ॥ ७८ ॥

pradakṣiṇam adv. - слева направо, посолонь, повернувшись правым боком в знак уважения;
ameya (p.n. om √mā) – неизмеримый;

ततः सुग्रीवसहितो गत्वा तीरं महोदधेः ।

समुद्रं क्षोभयामास शरैरादित्यसन्निभैः ॥ ७९ ॥

√kṣubh I. Ā. - качаться, колебаться, волноваться;

दर्शयामास चात्मानं समुद्रः सरितां पतिः ।

समुद्रवचनाच्चैव नलं सेतुमकारयत् ॥ ८० ॥

nala m - имя собств. Нала, обезьяна из войска Рама;
setu m – мост;

तेन गत्वा पुरीं लङ्कां हत्वा रावणमाहवे ।

रामः सीतामनुप्राप्य परां व्रीडामुपागमत् ॥ ८१ ॥

vṛīḍā f - смущение, стыд;

तामुवाच ततो रामः परुषं जनसंसदि ।

अमृष्यमाणा सा सीता विवेश ज्वलनं सती ॥ ८२ ॥

paruṣa - узловатый; неровный; жесткий, грубый;
saṃsad f – множество людей, собрание;
jvalana m - огонь;

ततोऽग्निवचनात् सीतां ज्ञात्वा विगतकल्मषाम् ।

कर्मणा तेन महता त्रैलोक्यं सचराचरम् ॥ ८३ ॥

kalmaṣa n - пятно, грязь; подлость, низость, порок, вина, грех;

सदेवर्षिगणं तुष्टं राघवस्य महात्मनः ।

बभौ रामः सम्प्रहृष्टः पूजितः सर्वदैवतैः ॥ ८४ ॥

√bhā II P. - блеснуть, сиять, являться, казаться;

अभ्यषिच्य च लङ्कायां राक्षसेन्द्रं विभीषणम् ।

कृतकृत्यस्तदा रामो विज्वरः प्रमुमोद ह ॥ ८५ ॥

vibhīṣaṇa m - имя собств. Вибхишана;
kṛtakṛtya – исполнивший свой долг или замысел, удовлетворенный;
vijvara - без внутреннего волнения, спокойный;

देवताभ्यो वरं प्राप्य समुत्थाप्य च वानरान् ।

अयोध्यां प्रस्थितो रामः पुष्पकेण सुहृद्वृतः ॥ ८६ ॥

puṣpaka m - имя собств. волшебная колесница Куберы;

भरद्वाजाश्रमं गत्वा रामः सत्यपराक्रमः ।

भरतस्यान्तिके रामो हनूमन्तं व्यसर्जयत् ॥ ८७ ॥

पुनराख्यायिकां जल्पन्सुग्रीवसहितस्तदा ।

पुष्पकं तत् समारुह्य नन्दिग्रामं ययौ तदा ॥ ८८ ॥

ākhyāyikā *f* – рассказ, повесть;

नन्दिग्रामे जटां हित्वा भ्रातृभिः सहितोऽनघः ।

रामः सीतामनुप्राप्य राज्यं पुनरवाप्तवान् ॥ ८९ ॥

jaṭā *f* – коса; прическа из кос, уложенных на затылке в пучок (отличительный знак отшельника);

प्रहृष्टमुदितो लोकस्तुष्टः पुष्टः सुधार्मिकः ।

निरामयो ह्यरोगश्च दुर्भिक्षभयवर्जितः ॥ ९० ॥

puṣṭa (*p.p.* om √puṣ) – сильный, тучный; цветущий, здоровый, упитанный, красивый;
nirāma – здоровый; благоденствующий;

roga *m* – боль; болезнь, недуг

durbhikṣa *m, n* – голод, нужда;

न पुत्रमरणं केचिद् द्रक्ष्यन्ति पुरुषाः क्वचित् ।

नार्यश्चाविधवा नित्यं भविष्यन्ति पतिव्रताः ॥ ९१ ॥

vidhavā *f* – вдова;

pativrata *f* – преданная супругу, верная жена;

न चाग्निजं भयं किञ्चिन्नाप्सु मज्जन्ति जन्तवः ।

न वातजं भयं किञ्चिन् नापि ज्वरकृतं तथा ॥ ९२ ॥

√majj (I U. *p.p.* magna) – нырять, тонуть

jantu *m* – существо (особенно животное);

jvara *m* – жар, лихорадка; боль, страдание;

न चापि क्षुद्रयं तत्र न तस्करभयं तथा ।

नगराणि च राष्ट्राणि धनधान्ययुतानि च ॥ ९३ ॥

kṣudh *f* – голод;

taskara *m* – вор, грабитель;

√yu I (I P. *yauti*, *p.p.* *yuta*) – соединять; *p.p.* соединенный, связанный, состоящий из ч.-л.;

नित्यं प्रमुदिताः सर्वे यथा कृतयुगे तथा ।

अश्वमेधशतैरिष्टा तथा बहुसुवर्णकैः ॥ ९४ ॥

aśvamedha *m* – жертвоприношение коня, совершаемое верховным царем;

गवां कोट्ययुतं दत्त्वा विद्वद्भ्यो विधिपूर्वकम् ।

असंख्येयं धनं दत्त्वा ब्राह्मणेभ्यो महायशाः ॥ ९५ ॥

koṭi *f* – острое, конец; луч; десять миллионов

ayuta – бесчисленный, несметный; *n* несметное множество;

asaṅkhyeya – бесчисленный;

राजवंशान् शतगुणान् स्थापयिष्यति राघवः ।

चातुर्वर्ण्यं च लोकेऽस्मिन् स्वे स्वे धर्मे नियोक्ष्यति ॥ ९६ ॥

दशवर्षसहस्राणि दशवर्षशतानि च ।

रामो राज्यमुपासित्वा ब्रह्मलोकं प्रयास्यति ॥ ९७ ॥

upās (upa√ās) II Ā. - почитать, уважать, служить, оказывать честь, прислуживать, стараться; сесть;
brahmaloka *m* – мир Брахмы, рай;

इदं पवित्रं पापघ्नं पुण्यं वेदैश्च सम्मितम् ।

यः पठेद् रामचरितं सर्वपापैः प्रमुच्यते ॥ ९८ ॥

pavitra - чистый, невинный; *n* предмет для очищения (например, цедилка);
sammita (p.p. *om sam√mā*) – соразмерный, соответствующий, подходящий;

एतदाख्यानमायुष्यं पठन् रामायणं नरः ।

सपुत्रपौत्रः सगणः प्रेत्य स्वर्गे महीयते ॥ ९९ ॥

āyusya – дающий долгую жизнь, целительный;
√mahīya (*den. Ā..*) - приобретать блаженство, быть счастливым, процветать, возвышаться;

पठन् द्विजो वागृषभत्वमीयात् ।

स्यात् क्षत्रियो भूमिपतित्वमीयात् ॥

वणिग् जनः पण्यफलत्वमीयात् ।

जनश्च शूद्रोऽपि महत्त्वमीयात् ॥ १०० ॥

vaṇij *m* купец;
raṇya *n* – торговля, товар, лавка;
mahattva *n* – величие;

इति श्रीमद्रामायणे वाल्मीकीये आदिकाव्ये बालकाण्डे प्रथमः सर्गः ॥